УДК323:316.32 (477)

DOI: 10.31470/2518-7600-2020-9/2-11-32

**REGIONAL FEATURES OF FUNCTIONING OF THE
POLITICAL SYSTEM OF UKRAINE IN THE CONTEXT
OF GLOBALIZATION CHALLENGES**

**РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ
ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ
УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНОГО
ВИКЛИКУ ПАНДЕМІЇ COVID- 19**

**РЕГИОНАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ
ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ПОЛИТИЧЕСКОЙ
СИСТЕМЫ УКРАИНЫ В КОНТЕКСТЕ
ГЛОБАЛИЗАЦИОННОГО ВЫЗОВА ПАНДЕМИИ
COVID- 19**

Тетяна Бевз,

доктор історичних наук,
професор, головний науковий
співробітник відділу
соціально-політичної історії
e-mail: bevezta@bigmir.net
Інститут політичних і
етнонаціональних досліджень
ім. І. Ф. Кураса НАН України,
вул. Генерала Алмазова, 8
01011

Tatiana Bevz,

doctor of historical sciences,
professor,
chief researcher of the
Department of Socio-Political
History
e-mail: bevezta@bigmir.net
I. F. Kuras Institute of Political
and Ethnic Studies of the
National Academy of Sciences
of Ukraine
street General Almazov, 8
01011

ABSTRACT

The article focuses on the fact that the biggest globalization challenge of 2020 was the COVID-19 pandemic, which covered almost the entire planet. World thinkers have predicted the

consequences of COVID-19 in the world in terms of its scale, impact and challenges, government, national security, economic globalization, and strategies for the future.

For Ukraine, the COVID-19 pandemic was another test of the ability of government and society to mobilize and provide an effective response to the next challenge. For the period from March 11 to May 20, 2020, the official authorities adopted 89 regulations aimed at preventing the spread and elimination of the COVID-19 pandemic. At the beginning of April 2020, 46% of Ukrainians surveyed believed that the authorities were successful in counteracting the coronavirus epidemic in Ukraine, and 43% held the opposite view.

In the fight against coronavirus, there was political confrontation at two levels: all-Ukrainian and local. The pandemic was looking for ways and directions to solve problems. Non-standard and contradictory solutions were offered. Confrontation was also observed at the local level: between the heads of oblasts and especially oblast cities, between local authorities and business representatives. The problem of insufficient communication between the central government and local authorities has been repeatedly highlighted. The confrontation between local authorities, local elites, and the central government will increase as elections approach.

Keywords: *political system of Ukraine, regional features, central government, local government, regional elite, COVID-19, challenge, pandemic.*

Постановка проблеми. Найбільшим глобалізаційним викликом 2020 р. стала пандемія COVID-19, яка охопила майже усю планету. Загроза коронавірусу кидає неабиякий виклик людству. Слушність думки Річарда Данціга щодо того, що «технології XXI століття глобальні не тільки за ступенем свого поширення, але і своїми наслідками» (How the World..., 2020. foreignpolicy.com), є беззаперечною. Світові мислителі висловили прогнози наслідків Covid-19 у світі щодо його

масштабів ,впливів та викликів: «пандемія Covid-19 стала найбільшою глобальною кризою нашого століття. Її глибина та масштаби колосальні» (How the World..., 2020. foreignpolicy.com) (Ніколас Бернс, професор школи управління Гарвардського університету, колишній заступник держсекретаря з політичних питань); державної влади: «пандемія посилить державну владу і зміцнить націоналізм» (How the World..., 2020. foreignpolicy.com) (Стівен Волт, професор міжнародних відносин Гарвардського університету); «державна влада в низці країн буде слабшати, і неспроможних держав стане більше» (Річард Хаасс, автор книги «The World: A Brief Introduction»); «поки ще рано судити про наслідки, однак три речі очевидні. По-перше, пандемія коронавірусу змінить нашу політику, як внутрішню, так і зовнішню. Суспільства, навіть лібертаріанське, звертаються до влади держави. Успіхи держав у подоланні пандемії і її економічних наслідків (або їхні провали) будуть впливати на питання безпеки і на поляризацію всередині суспільств» (How the World..., 2020. foreignpolicy.com) (Шившанкар Менон, колишній радник з національної безпеки індійського прем'єр-міністра Манмогана Сінгха); національної безпеки: «криза коронавірусу торкнулася всіх нас, але вона не прибрала виклики з безпеки, які стояли перед нами до кризи» (генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг) (У НАТО..., 2020. ukrainian.voanews.com), економічної глобалізації: «пандемія коронавірусу може стати тією соломинкою, яка зламає хребет верблюдові економічної глобалізації» (How the World..., 2020. foreignpolicy.com) (Робін Ніблетт, директор Чатем-Хауса); «пандемія COVID-19 стала великим шоком для світової та європейської економіки» (Бадах Дж..., 2020. brdo.com.ua) (Джошуа Бадах, ключовий експерт проекту EU Forbiz); «пандемія Covid-19 кардинально не змінить напрям глобального економічного розвитку» (How the World..., 2020. foreignpolicy.com) (Кішор Махбубані автор книги «Has China Won? The Chinese Challenge to American Primacy»); «Covid-19 підриває основні засади світового

виробництва. Тепер компанії мають переосмислити свою стратегію і зменшити багатоступінчасті і багатонаціональні ланцюжки постачань, які сьогодні переважають на виробництві» (How the World..., 2020. foreignpolicy.com) (Шеннон К. О'Ніл, автор книги *«Two Nations Indivisible: Mexico, the United States, and the Road Ahead»*); *сценарії майбутнього*: «у найближчій перспективі ця криза посилить всі табори, які беруть участь у дебатах про велику стратегію Заходу. Націоналісти й антиглобалісти, войовничі противники Китаю і навіть ліберальні інтернаціоналісти – всі вони знайдуть нові свідчення актуальності своїх поглядів» (How the World..., 2020. foreignpolicy.com) (Р. Джон Айкенберрі автор книги *«After Victory and Liberal Leviathan»*); «Covid-19 показує, що ми не в змозі пристосувати нашу стратегію до цього нового світу» (How the World..., 2020. foreignpolicy.com) (Джозеф Най, автор книги *«Do Morals Matter? Presidents and Foreign Policy from FDR to Trump»*); «ця криза повністю переформатує структуру міжнародної влади, зробивши це так, як ми уявити собі не можемо» (How the World..., 2020. foreignpolicy.com) (Джон Аллен, президент Інституту Брукінгса). Отже, спектр проблем, які окреслено, це й : глобальна криза, посилення/послаблення державної влади, зміна зовнішньої і внутрішньої політики, поляризація всередині суспільств. Погляди досить полярні, однак спільним для усіх прогнозів є те, що наслідки COVID-19 будуть колосальними для усього світу, кожної країни, кожної людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Про те, що для України пандемія COVID-19 стала ще одним тестом здатності влади та суспільства мобілізуватися і надати дієву відповідь на черговий виклик активно писали як зарубіжні так і вітчизняні експертні центри, ЗМІ, Інтернет-видання. Для аналізу ми взяли зарубіжні публікації: американського журналу «Foreign Policy» «How the World Will Look After the Coronavirus Pandemic», політологічного вебсайту **Emerging Europe А. Музергес** «Ukraine: Trust and responsibility in times of pandemic»

(Muzergues A..., 2020. emerging-europe.com), французького видання «France 24»: «Is COVID-19 pandemic fertile ground for corruption in Ukraine? (Covid-19 pandemic:..., 2020. france24.com) та фінського видання «Vastuullisuutiset» **Т. Похйола** «COVID-19 pandemic: Fertile ground for corruption in Ukraine?» (Pohjola Tuula..., 2020. vastuullisuusuutiset.fi). Останні три тексти поєднує думка про те, що в умовах пандемії в Україні збільшиться корупція. **А. Музергес** зазначала, що «суспільна травма конфлікту, помножена на загальні шрами тоталітарного комуністичного минулого разом із презирством до всюдисущої корупції, призвели до кризи довіри на горизонтальному і вертикальному рівнях українського суспільства (Muzergues A..., 2020. emerging-europe.com).

У процесі дослідження використали: низку офіційних державних документів України (законів, постанов, указів, розпоряджень, звернень); документів обласних рад та державних обласних адміністрацій, міських та районних рад (рішень, розпоряджень); виступи очільників областей, міст, районів щодо пандемії; соціологічні дослідження; експертні висновки; журналістські розслідування. Особливий інтерес для дослідження мав регіональний зріз ситуації. Дуже добре специфіку регіонів в умовах коронавірусу передавали публікації у центральних та регіональних ЗМІ: «Коронавірус ганьби» замість Дня Революції Гідності», «Гідність і ганьба або до чого призводить недокомунікація», «Антикарантинний» бунт черкаського мера – що це було?», «Карантинні» бунти: Черкаси підтримують ще колишню Україну» та інші. Популярності набували фрази на зразок: «внутрішні коронавірусні війни», «карантинні бунти».

Метою даної статті є проаналізувати регіональні особливості функціонування політичної системи України в умовах пандемії COVID-19.

Виклад основного матеріалу дослідження. З початком коронавірусної інфекції влада діяла згідно з Законом України «Про захист населення від інфекційних хвороб», який визначає

«правові, організаційні та фінансові засади діяльності органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, спрямованої на запобігання виникненню і поширенню інфекційних хвороб людини, локалізацію та ліквідацію їх спалахів та епідемій, встановлює права, обов'язки та відповідальність юридичних і фізичних осіб у сфері захисту населення від інфекційних хвороб» (Закон України «Про захист...», 2020. kmu.gov.ua). До чинного на час початку пандемії Закону було внесено зміни: «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)» (540-IX, 30.03.2020); «Про внесення змін до Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» щодо запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19) (№555 від 13.04. 2020); Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з метою підвищення спроможності системи охорони здоров'я України протидіяти поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19) (587-IX, 07.05.2020).

За нашими підрахунками, офіційною владою за період з 11 березня по 20 травня 2020 р. було ухвалено 89 нормативно-правових актів, спрямованих на запобігання поширенню та ліквідацію пандемії COVID-19. З них сімома внесено зміни до Законів України; затверджено 57 Постанов Кабінету Міністрів України та внесено зміни до деяких постанов Кабінету Міністрів України; видано 25 розпоряджень Кабінету Міністрів України. У розпорядженнях, крім загальних питань, розглядалися питання щодо областей України. Зокрема, розпорядження щодо встановлення режиму надзвичайної ситуації в Житомирській та Чернівецькій (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.03.2020, №320-р), Київській (18.03.2020, №321-р) Дніпропетровській (20.03.2020, №322-р), Івано-Франківській (20.03.2020, №323-р), Донецькій, Тернопільській та Черкаській областях (23.03.2020, №333-р)

областях та у м. Києві (20.03.2020, №324-р) (Кабінет Міністрів..., 2020. www.kmu.gov.ua). Варто зазначити, що за результатами соціологічного опитування «Оцінка успішності влади та реакція суспільства на епідемію коронавірусу та політичні події в країні»^{*} 46% опитаних українців на початку квітня 2020 р. вважали, що влада успішна у протидії епідемії коронавірусу в Україні, а 43% дотримувалися протилежної думки (Майже половина..., 2020. ua.interfax.com.ua).

Однак, задовго до нормативно-правових кроків центральної влади в Україні прокотилася серія протестів проти розміщення у населених пунктах України евакуйованих громадян України (з підозрою на захворювання COVID-19) з міста Ухань (КНР) до України. Протести розпочалися 14 лютого 2020 р. неактивною фазою у Тернопільській, Львівській та Київській областях. Депутати районних та селищних рад зверталися до Президента України та народних депутатів Верховної Ради України щодо недопущення розміщення евакуйованих громадян України з міста Ухань на території своїх районів, селищ та сіл. Активна фаза протистоянь відбулася у ніч на 20 лютого 2020 р. в селищі Нові Санжари у Полтавській області. Ситуація в Нових Санжарах стала свідченням того, що «крім вірусної загрози, є ще й інформаційна складова, яка може закінчитися бунтами і проломленими черепами» (Ексклюзив ТСН:..., 2020. www.youtube.com).

У екстреному режимі центральній владі під впливом «регіональних протестів» довелося змінювати тактику, шукати

^{*} Дослідження проведене Київським міжнародним інститутом соціології (КМІС) 7–11 квітня 2020 р. Опитування проводилося САТІ-методом (телефонні інтерв'ю з використанням комп'ютера, computer-assisted telephone interviews) на основі випадкової вибірки мобільних телефонних номерів. Під час опитування було проведено 2000 інтерв'ю у всіх підконтрольних уряду регіонах України. Вибірка репрезентативна для дорослого населення (віком 18 років і старше). Статистична похибка вибірки (з ймовірністю 0,95 і з урахуванням дизайн-ефекту 1,1) не перевищує: 2,2% для показників близьких до 50%, 2,1% – для показників близьких до 25%, 1,4% – для показників близьких до 10%.

виходу із складної ситуації, яка заповнили інформаційний простір. Певною мірою це була відсутність реальної регіональної політики державної влади та контролю над місцевою владою. Голови обласних державних адміністрацій не справлялися з ситуацією на місцях, викликану розміщенням евакуйованих. Реакція деяких областей на евакуацію засвідчила, що «в багатьох людей на фоні паніки виявився не лише «хронічний коронавірус головного мозку», але й удавано-фейкова людяність та релігійність» (Роговик, 2020. galinfo.com.ua), а також маніпулятивність, фейковість та провокативність.

Згодом ситуація змінювалася. Кількість захворювань зростала в геометричній прогресії. Щоденні показники коливалися у кількості 800–900 осіб. Влада наголошувала на недотриманні елементарних вимог і водночас продовжувала подальше зняття карантинних обмежень на фоні зростання кількості підтверджених діагнозів, перекладаючи відповідальність на місцеві органи влади. У Чернівецькій, Рівненській та Львівській областях, у яких складна епідемічна ситуація, не було запроваджено жодних послаблень карантинних заходів. Київ та Житомирська область прийняли рішення не запроваджувати послаблення карантину, які були передбачені з 5 та 10 червня. Волинська та Донецька області на початку червня скасували раніше запроваджені заходи щодо послаблення карантину. Зокрема, було закрито дитячі садки, готелі, заборонено проведення спортивних та релігійних заходів. В Донецькій області призупинено міжміське автобусне сполучення. Ці дії були свідченням відповідальності місцевих органів влади за безпеку і здоров'я людей.

Будь-яке явище має політичний підтекст, який використовують інструмент. Не став виключенням і COVID-19. В умовах пандемії почали зростати виклики федералізації, які мали швидше провокативний, пропагандистський характер, ніж реальну загрозу. Низка політиків, колишніх представників ПАРТІЇ РЕГІОНІВ та сучасних опозиціонерів піддавала гострій критиці дії нинішньої влади, прогнозуючи досить

невтішні сценарії для майбутнього України. Г. Герман констатувала, що українська влада виявилася слабкою, а її дії хаотичними, а тим часом є *«такі характерні симптоми розколу, як зміцнення місцевих еліт»* (Анна Герман из..., 2020. crimea.kp.ru), акцентуючи увагу на тому, що регіональні діячі все менше зважають на центр і намагаються самі на місцях розв'язувати проблеми. Понад те, Г. Герман висловила сумнів у тому, що *«Україна існуватиме як держава після епідемії»* (Герман, 2020. www.youtube.com).

Не менш категоричними у цьому відношенні були політичні експерти. В. Фесенко назвав події в Україні *«карантинним сепаратизмом»*, пояснюючи це наближенням місцевих виборів, а тенденцію порівнював із сепаратистськими настроями у 2014 р. Зокрема, В. Фесенко стверджував, що *«Бунт феодалів від місцевого самоврядування потенційно небезпечний для центральної влади втратою політичної та адміністративної керованості на місцевому рівні»* (Фесенко, 2020. strana.ua). Протистояння центральній владі міського голови Черкас дало підстави говорити про те, що *«в Україні відбувається стихійне перетворення процесу децентралізації у приховану федералізацію, чи навіть більше на феодалізацію, феодальну роздрібненість. Це дуже небезпечно і матиме наслідком послаблення країни»* (Журавльова, 2020. www.dw.com). У той же час опозиційний політик Є. Мураєв прогнозував, що Україна може зіткнутися зі зростанням сепаратизму через пандемію, й під загрозою опиниться територіальна цілісність країни (Студенникова, 2020. strana.ua). Категоричність таких висловлювань не мала під собою підґрунтя. Президент закликав: *«На майбутнє: це стосується всіх представників місцевої влади, які плутають слова «децентралізація» і «автономія». Не треба займатися самодіяльністю, яка ставить під загрозу безпеку людей»* (Звернення Глави..., 2020. president.gov.ua).

У умовах боротьби з коронавірусом спостерігалось політичне протистояння на двох рівнях: всеукраїнському і

локальному. На всеукраїнському рівні місцеві політичні еліти критикували центральну владу дорікаючи в тому, що важко купити маски і як дорого вони коштують; порушення права на вільне пересування та драконівські штрафи за відсутність маски; за літак із масками, який зустрів Президент, а згодом з'ясувалося, що це товар для гіпермаркетів «Епіцентр»; скандал із рестораном народного депутата України від ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ «СЛУГА НАРОДУ» М. Тищенка «Велюр», що працював під час карантину та інше (Стрелюк, 2020. oroga.ua.org). На локальному рівні політики, змагаючись за прихильність виборців, використовують тему коронавірусу, щоб актуалізувати місцеві проблеми чи звинуватити конкурентів у паразитуванні на проблемі пандемії (Стрелюк, 2020. oroga.ua.org). Неодноразово акцентувалася проблема щодо недостатньої комунікації центральної влади з місцевими органами влади. Закономірним, було те, що протистояння між місцевою владою, місцевою елітою, і центральною владою буде наростати з наближенням виборів. Де-факто у Харкові, Одесі, Львові чи Дніпрі влада належить місцевим елітам. Саме вони контролюють місцевий бюджет і виступають від імені громади.

В умовах пандемії відбувався пошук шляхів і напрямів розв'язання проблем. Пропонувалися нестандартні та суперечливі рішення. Наприклад, делегування повноважень одних державних органів іншим чи зміна механізму запровадження надзвичайного стану. Йшлося про недієздатність профільних міністрів та відомств. Про «заміщення» центру прийняття рішень неформальними інституціями. Президент України задіяв і досить несподівані механізми – співпрацю з олігархами та крупними бізнесменами, провівши зустріч з 15 бізнесменами, які домовилися створити окремий фонд, з якого країна зможе забезпечувати лікарні необхідними засобами в умовах боротьби з коронавірусом. Президент попросив не лише фінансової допомоги, але й щоб кожен із присутніх бізнесменів взяв на

себе кураторство за окремою областю, де має активи і відповідно ресурси і людей. Області розділили так: Р. Ахметов – Івано-Франківська, Львівська, Донецька, Луганська; плюс міста, де він має вплив, як, наприклад, Кривий Ріг; І. Коломойський – Запорізька область; І. Палиця – Волинська область разом з І. Коломойським і Тернопільська область; В. Пінчук – Дніпропетровська область; А. Веревський – Полтавська і Кіровоградська області; Ю. Косюк – Вінницька і Черкаська області; А. Ставніцер – Одеська область; О. Ярославський – Харківська область (Зеленський просив..., 2020. pravda.com.ua).

Досить показовою у цьому контексті була ситуація у Харкові. 17 березня відбулася зустріч голови Харківської обласної державної адміністрації О. Кучера, міського голови Г. Кернеса та бізнесмена О. Ярославського, на якій об'єдналися в робочу групу з метою – «через позабюджетні гроші знайти джерела фінансування для боротьби з епідемією коронавірусу» (Карантин через..., 2020. chesno.org). Однак, уже 19 березня, після засідання так званого «Антикризового штабу» для боротьби з COVID-19, який очолив О. Ярославський, Г. Кернес на своїй сторінці написав, що О. Кучер «самоусунувся» від боротьби з коронавірусом (Карантин через..., 2020. chesno.org). Натомість, О. Кучер на прес-конференції акцентував, що «штаб», який очолив бізнесмен О. Ярославський, є фікцією, і в області створено єдиний штаб, в який входять народні депутати України, голови РДА, заступники голови ОДА, керівники лікарень, які займаються боротьбою з поширенням коронавірусу (Карантин через..., 2020. chesno.org). Фактично, у Харкові функціонувало два штаби, один з яких очолював О. Ярославський, а інший – голова ОДА О. Кучер (Карантин через..., 2020. chesno.org). О. Кучер заявив, що те засідання за участю Г. Кернеса йому нагадало 1990 рр. й спроби вимагати кошти у представників бізнесу. Згодом спростував свої слова.

Фінансово та організаційно допомогли задовольнити першочергові потреби Харкова та області для боротьби з коронавірусом низка місцевих бізнесменів Харківщини й чинних та колишніх депутатів рад різних рівнів, серед яких: брати Ярославські, В. Суботін, О. Доровський, В. Мисик, Ю. Сапронов, С. Чернов, В. Бакіров, О. Брагінський, В. Бабаєв та П. Фукс (Карантин через..., 2020. chesno.org). Не обійшлося і без популізму: міський голова Харкова Г. Кернес зазначав, що «всього за свої гроші я і Олександр Ярославський підготували 150 тисяч пайків і 40 тисяч аптечок, понад 70 тисяч пайків і близько 20 тисяч аптечок вже роздано» (Лептуга, 2020. imi.org.ua).

Від початку пандемії місцева влада в Україні ухвалювала й власні рішення стосовно карантину. Відкрите протистояння з центром розпочала частина міських голів. Найбільший резонанс мала ситуація у Черкасах, коли місцева влада, ігноруючи рішення центральної влади, дозволила з 1 травня відкритися низці магазинів, майстерень, салонів, ярмаркам та літнім майданчикам ресторанів. Міський голова А. Бондаренко пояснив свою позицію та позицію міської ради вибіркоким застосуванням законів в Україні (Журавльова, 2020. dw.com).

Міського голову Черкас у публічній конфронтації з центральною владою підтримали міські голови Львова А. Садовий та Івано-Франківська Р. Марцінків. Про послаблення карантину почали говорити також у Києві, Житомирі, Дніпрі, Мукачеві. Це при тому, що місцеві влада не має права ухвалювати рішення про дочасний вихід з карантину. А історія з Черкасами – яскрава ілюстрація того, як міська рада, посиляючись на думку містян, ухвалює рішення, які суперечать постановам центральної влади (Руденко, 2020. dw.com). Міський голова Харкова Г. Кернес також неодноразово висловлювався про послаблення карантину та відкриття метро, піддаючи критиці уряд: «уряд діє нерозумно у відношенні до критичної інфраструктури міст» (Товт, 2020. strana.ua).

Натомість, очільник Луганської ОДА С. Гайдай і народний депутат України від фракції СЛУГА НАРОДУ О. Кузнецов звернулися до уряду з проханням пом'якшити карантин в області, апелюючи до того, що в Луганській області, на відміну від інших областей України, низький рівень показників захворюваності на COVID-19 (Снегирьов, 2020. galinfo.com.ua). Однак на Луганщині досі не погодили місце для обсервації людей, що повертаються з Росії, оскільки на Луганщині досі цілодобово працює автомобільний пункт пропуску «Мілове» на кордоні з Росією. Зокрема, 7 квітня кордон перетнуло близько 280 осіб (Снегирьов, 2020. galinfo.com.ua). Відповідно до постанови Кабінету міністрів України, всі вони повинні пройти обов'язкову обсервацію. Спочатку місцем обсервації повинен був стати готель у Сєверодонецьку, розташований поруч з міською радою. Проте, на першому поверсі готелю – ресторан, де обідали чиновники. Вони ж і не захотіли приймати людей у цьому приміщенні і відмовилися від цієї ідеї, а також від грошей з обласного бюджету на створення обсервації (Снегирьов, 2020. galinfo.com.ua). Тобто, чиновники опосередковано проігнорували рішення місцевої влади.

Свій темпоритм життя, мало узгоджений з загальнодержавним, давно вже визначили очільники найбільшої територіальної громади Донецької області, а саме Лиманської (44,2 тис. жителів). Про це неодноразово йшлося у ЗМІ та наукових публікаціях (Бевз, 2019). Незважаючи на те, що лікарні Лимана досі не забезпечені апаратами штучної вентиляції легень, і за свідченнями активістів, в цілому мають вкрай низьку готовність до протидії COVID-19, місцеві чиновники продовжували витратити мільйони гривень з бюджету на капітальні ремонти будівель, встановлення стел, закупівлі сценічних костюмів, вінків, продуктів харчування для освітніх закладів (Ремонт міськради..., 2020. vchasnoua.com), які зрозуміло, в умовах карантину не працювали. Тобто, не

лише представники місцевого самоврядування, а й територіальної організації влади ігнорували рішення центральної влади.

Простежувалося протистояння і на локальному рівні: між очільниками областей та особливо обласних міст, між місцевою владою і представниками бізнесу. Неузгодженість дій простежувалася і в обласних державних адміністраціях. Зокрема, директор Департаменту охорони здоров'я ХОДА В. Іванніков самостійно прийняв рішення про передачу апаратів штучної вентиляції легень з районних лікарень до обласних. За таке рішення 20 березня він був звільнений з посади, на якій пропрацював лише 9 днів.

Складається враження, що Звернення Президента України щодо того, що *«кожен очільник ОДА, голова обласної ради, мер, місцеве самоврядування та регіональний бізнес мають забути про власні амбіції, діяти спільно й змагатися за життя та здоров'я жителів регіону, а не за бали на місцевих виборах»* (Звернення Президента..., 2020. president.gov.ua), *ігнорується/ залишається не почутим*.

На підтримку місцевого самоврядування виступило Правління Асоціації міст України, яке звернулося до Президента України щодо «припинення безпідставного тиску на місцеве самоврядування» та забезпечення спільної роботи центральних органів влади та органів місцевого самоврядування в боротьбі з епідемією коронавірусу» («Діалог, а не..., 2020. espresso.tv»). У зв'язку з цим, висловлено пропозицію надати органам місцевого самоврядування право, у визначених законом та Урядом межах, пом'якшувати умови карантину для громадян та суб'єктів господарювання. Аргументується це тим, що органи місцевого самоврядування відповідальні перед громадами за ситуацію в муніципалітетах, а тому повинні мати змогу на місцях ухвалювати рішення, залежно від конкретної ситуації в громаді («Діалог, а не..., 2020. espresso.tv»). Також у зверненні йшлося про кількість порушених кримінальних справ проти представників місцевого

самоврядування, «обґрунтованість яких викликає величезні питання» («Діалог, а не...», 2020. espresso.tv).

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Підсумовуючи, варто зазначити, що:

Явище COVID-19 стало глобальною проблемою світу. У цих умовах політична система України була перевлаштована на боротьбу з пандемією.

Пандемія COVID-19 належить до загроз, які не можна подолати лише зусиллям політичної волі й концентрацією влади, а постійне відчуття небезпеки створюватиме запит на обмежувально-контрольні заходи з боку влади.

Протистояння між центральною та місцевою владою можна пояснити низкою чинників, а саме, незадоволенням соціально-економічною ситуацією, втомою від карантину та наближенням місцевих виборів, які стали поштовхами, якими й вирішили скористатися окремі міські голови.

Ігнорування загальнонаціональних правил карантину регіонами – небезпечна тенденція, в Україні досі до кінця не встановлені зрозумілі механізми правовідносин між центральною та місцевою владою.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. How the World Will Look After the Coronavirus Pademic. The pandemic will change the world forever. We asked 12 leading global thinkers for their predictions. 24.03.2020. URL: <https://foreignpolicy.com/2020/03/20/world-order-after-coronavirus-pandemic/>

2. У НАТО обговорять нарощення російських сил у Криму та дезінформацію під час пандемії. 14.04.2020. URL: <https://ukrainian.voanews.com/a/nato-rosiyski-syly-u-krymu/5371483.html>

3. Бадах Дж. Огляд початкових механізмів економічного, національного і багатостороннього реагування на covid-19. 18.03.2020. URL: <https://brdo.com.ua/analytics/oglyad-pochatkovykh-mehanizmv-ekonomichnogo-natsionalnogo-i-bagato-storonngo-reaguvannya-na-covid-19/>

4. Muzergues A. Ukraine: Trust and responsibility in times of pandemic. URL: <https://emerging-europe.com/voices/ukraine-trust-and-responsibility-in-times-of-pandemic/>

5. Covid-19 pandemic: Fertile ground for corruption in Ukraine? 08.05.2020. URL: <https://www.france24.com/en/europe/20200508-focus-covid-19-pandemic-fertile-ground-for-corruption-in-ukraine>

6. Pohjola Tuula. Covid-19 pandemic: Fertile ground for corruption in Ukraine? 09.05.2020. URL: <https://vastuullisuusuutiset.fi/en/web/en/covid-19-pandemic-fertile-ground-for-corruption-in-ukraine/>

7. Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб» від 6 квітня 2000 року. № 1645-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14>

8. Кабінет Міністрів України. Розпорядження. URL: <https://cutt.ly/ea1S5QP>

9. Майже половина опитаних українців вважають, що влада успішно протистоїть коронавірусу, але переважна більшість упевнена, що з низкою завдань вона не впоралася. 14.04.2020. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/654922.html>

10. Ексклюзив ТСН: секретар РНБО – про реакцію української влади на інформаційні атаки щодо коронавірусу. 23.02.2020. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=deJp6ET5rLY>

11. Роговик О. Коронавірус ганьби замість Дня Революції Гідності. 21.02.2020. URL: <https://cutt.ly/fa1DiLt>

12. Анна Герман из Киева: Слова Зеленского девальвированы больше, чем гривна. А Украина после вируса может расколоться. 15.04.2020. URL: <https://www.crimea.kp.ru/daily/27120/4201875/>

13. Герман: Действия власти в условиях карантина очень хаотичны и несистемные. 16.04.2020. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=LX3rN976FCc>

14. Фесенко В. Коронавирус как фактор политической жизни в Украине. 02.05.2020. URL: <https://cutt.ly/5a1Dzrb>

15. Журавльова О. Антикарантинний спротив. Чому українські мери протистоять центру. URL: <https://cutt.ly/Ba1DQAo>

16. Студенникова Г. «Тектонический сдвиг в системе власти». Что означают карантинные бунты украинских городов против Киева. 01.05.2020. URL: <https://strana.ua/news/264788-kak-v-cherkassakh-otmenjali-karantin.html>

17. Звернення Глави держави щодо ситуації з карантинними обмеженнями. 01.05.2020. URL: <https://cutt.ly/1a1DIRo>

18. Стрелюк О. Піар, клікбейт і «грошовірус». Фейсбук у Львові в часи коронавірусу. URL: <https://cutt.ly/ua1DFsU>

19. Зеленський просив олігархів взяти області під кураторство через Covid-19. 23.03.2020. <https://www.pravda.com.ua/news/2020/03/23/7244714/>

20. Карантин через коронавірус. Рішення влади у регіонах (оновлюється). 16.03.2020. URL: <https://www.chesno.org/post/3898/>

21. Лептуга О. Статистика від Кучера, джинса про Ярославського й історії простих харків'ян: хто вони, головні спікери Харківщини в період пандемії. URL: <https://imi.org.ua/blogs/statystyka-vid-kuchera-dzhynsa-pro-yaroslavskogo-j-istoriyi-prostyh-harkiv-yan-hto-vony-golovni-i32838>

22. Руденко С. Коментар: Бунт у Черкасах – команда Зеленського втрачає контроль над регіонами. URL: <https://cutt.ly/fa1DCIU>

23. Товт А. Кернес хочет 12 мая запустить метро в Харькове. 06.05.2020. URL: <https://strana.ua/news/265708-kernes-khochet-12-maja-zapustit-metro-v->

24. Снегирьов Д. Луганщина отримає удар чи місцева ОДА приховує реальні показники захворюваності на COVID-19. 01.05.2020. URL: <https://cutt.ly/Ya1D9yA>

25. Див. детал.: Бевз Т. А. Специфіка здійснення реформи децентралізації в регіонах України: здобутки і прорахунки // Народна творчість та етнологія. 2019. №3. С.98-108.

26. Ремонт міськради замість апаратів ШВЛ: на що під час пандемії витрачає кошти влада Лиманської ОТГ. 30.03.2020. URL: <https://cutt.ly/za1FrEx>

27. Звернення Президента України щодо забезпечення засобами, необхідними для боротьби з поширенням коронавірусу. 23.03.2020. URL: <https://cutt.ly/va1FfmK>

28. «Діалог, а не безпідставний тиск»: Асоціація міст заявила Зеленському про неприпустимість протистояння центральної та місцевої влади. 12.05.2020. URL: <https://cutt.ly/ka1FcHM>

REFERENCES

1. How the World Will Look After the Coronavirus Pandemic. The pandemic will change the world forever. We asked 12 leading global thinkers for their predictions. 24.03.2020. Retrieved from: <https://foreignpolicy.com/2020/03/20/world-order-after-coronavirus-pandemic/>

2. U NATO obhovoriat naroshchennia rosiiskykh syl u Krymu ta dezinformatsiiu pid chas pandemii (2020). [NATO will discuss the build-up of Russian forces in Crimea and disinformation during the pandemic]. Retrieved from: <https://ukrainian.voanews.com/a/nato-rosiyski-syly-u-krymu/5371483.html> [in Ukrainian].

3. Badakh, Dzh. (2020). Ohliad pochatkovykh mekhanizmv ekonomichnoho, natsionalnoho i bahatostoronnoho reahuvannia na covid-19. 18.03.2020. Retrieved from: <https://brdo.com.ua/analytics/oglyad-pochatkovykh-mekhanizmv-ekonomichnogo-natsionalnogo-i-bagatostoronno-go-reaguvannya-na-covid-19/>

4. Muzergues, A. Ukraine: Trust and responsibility in times of pandemic. Retrieved from: <https://emerging-europe.com/voices/ukraine-trust-and-responsibility-in-times-of-pandemic/>

5. Covid-19 pandemic: Fertile ground for corruption in Ukraine? 08.05.2020. Retrieved from: <https://www.france24.com/en/europe/20200508-focus-covid-19-pandemic-fertile-ground-for-corruption-in-ukraine>

6. Pohjola Tuula. Covid-19 pandemic: Fertile ground for corruption in Ukraine? 09.05.2020. Retrieved from: <https://vastuullisuusutiset.fi/en/web/en/covid-19-pandemic-fertile-ground-for-corruption-in-ukraine/>

7. Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб» від 6 квітня 2000 року. № 1645-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14>

8. Kabinet Ministriv Ukrainy. Rozporiadzhennia. Retrieved from: <https://cutt.ly/ea1S5QP>

9. Maizhe polovyna opytanykh ukraintsiiv vvazhaiut, shcho vlada uspishno protystoit koronavirusu, ale perevazhna bilshist upevnena, shcho z nyzkoiu zavdan vona ne vporalasia. 14.04.2020. Retrieved from: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/654922.html>

10. Ekskliuzyv TSN: sekretar RNBO – pro reaktsiiu ukrainskoi vlady na informatsiini ataky shchodo koronavirusu. 23.02.2020. Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=deJp6ET5rLY>

11. Rohovyk O. Koronavirus hanby zamist Dnia Revoliutsii Hidnosti. 21.02.2020. Retrieved from: <https://cutt.ly/fa1DiLt>

12. Anna Herman yz Kyeva: Slova Zelenskoho devalvyrovany bolshe, chem hryvna. A Ukrayna posle vyrusa mozhete raskolotsia. 15.04.2020. Retrieved from: <https://www.crimea.kp.ru/daily/27120/4201875/>

13. Herman: Deistviya vlasty v usloviyakh karantyna ochen khaotychny y nesystemnye. 16.04.2020. Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=LX3rN976FCc>

14. Fesenko V. Koronavirus kak faktor polytycheskoi zhyzny v Ukrayne. 02.05.2020. URL: <https://cutt.ly/5a1Dzrb>

15. Zhuravlova O. Antykarantynnyi sprotyv. Chomu ukrainski mery protystoiat tsentru. Retrieved from: <https://cutt.ly/Ba1DQAO>

16. Studennykova H. «Tektonicheskyi sdvyh v sisteme vlasty». Chto oznachaiut karantynnye buntы ukraynskykh horodov protyv Kyeva. 01.05.2020. Retrieved from: <https://strana.ua/news/264788-kak-v-cherkassakh-otmenjali-karantin.html>

17. Zvernennia Hlavy derzhavy shchodo sytuatsii z karantynnymi obmezhenniamy. 01.05.2020. Retrieved from: <https://cutt.ly/1a1DIRO>

18. Streluk, O. Piar, klikbeity i «hroshovirus». Feisbuk u Lvovi v chasy koronavirusu. Retrieved from: <https://cutt.ly/ua1DFsU>

19. Zelenskyi prosyv oliharkhiv vziaty oblasti pid kuratorstvo cherez Covid-19. 23.03.2020. Retrieved from: <https://www.pravda.com.ua/news/2020/03/23/7244714/>

20. Karantyn cherez koronavirus. Rishennia vlady u rehionakh (onovliuietsia). 16.03.2020. Retrieved from: <https://www.chesno.org/post/3898/>

21. Leptuha, O. Statystyka vid Kuchera, dzhynsa pro Yaroslavskoho y istorii prostykh kharkiv'ian: khto vony, holovni spikery Kharkivshchyny v period pandemii. Retrieved from: <https://imi.org.ua/blogs/statystyka-vid-kuchera-dzhynsa-pro-yaroslavskogo-j-istoriyi-prostyh-harkiv-yan-hto-vony-golovni-i-32838>

22. Rudenko, S. Komentar: Bunt u Cherkasakh – komanda Zelenskoho vtrachaie kontrol nad rehionamy. Retrieved from: <https://cutt.ly/fa1DCIU>

23. Tovt, A. Kernes khochet 12 maia zapustyt metro v Kharkove. 06.05.2020. Retrieved from: <https://strana.ua/news/265708-kerne-khochet-12-maja-zapustit-metro-v-kharkove.html>

24. Sniehyrov, D. Luhanshchyna otrymaie udar chy mistseva ODA prykhovuie realni pokaznyky zakhvoriuvanosti na COVID-19. 01.05.2020. Retrieved from: https://galinfo.com.ua/blogs/luganshchyna_otrymaie_udar_chy_mistseva_oda_prykhovuie_realni_pokaznyky_zahvoryuvanosti_na_covid19_343089.html

25. Dyv. detal.: Bevz T. A. Spetsyfika zdiisnennia reformy detsentralizatsii v rehionakh Ukrainy: zdobutky i prorakhunky // Narodna tvorchist ta etnolohiia. 2019. 3.S.98-108.

26. Remont miskrady zamist aparativ ShVL: na shcho pid chas pandemii vytrachaie koshty vlada Lymanskoi OTH. 30.03.2020. Retrieved from: <https://cutt.ly/za1FrEx>

27. Zvernennia Prezydenta Ukrainy shchodo zabezpechennia zasobamy, neobkhidnymy dlia borotby z poshyrenniem koronavirusu. 23.03.2020. Retrieved from: <https://cutt.ly/va1FfmK>

28. «Dialog, a ne bezpidstavnyi tysk»: Asotsiatsiia mist zaiavyla Zelenskomu pro neprypustymist protystoiannia tsentralnoi ta mistsevoi vlady. 12.05.2020. Retrieved from: <https://cutt.ly/ka1FchM>

АНОТАЦІЯ

У статті акцентується увага на тому, що найбільшим глобалізаційним викликом 2020 р. стала пандемія Covid-19, яка охопив майже усю планету. Світові мислителі висловили прогнози наслідків Covid-19 у світі щодо його масштабів, впливів та викликів, державної влади, національної безпеки, економічної глобалізації, стратегій майбутнього.

Для України пандемія Covid-19 була ще одним тестом здатності влади та суспільства мобілізуватися і надати дієву відповідь на черговий виклик. Офіційною владою за період з 11 березня по 20 травня 2020 р. було ухвалено 89 нормативно-правових актів, спрямованих на запобігання поширенню та ліквідацію пандемії COVID-19. 46% опитаних українців на початку квітня 2020 р. вважали, що влада успішна у протидії епідемії коронавірусу в Україні, а 43% дотримувалися протилежної думки.

У умовах боротьби з коронавірусом спостерігалось політичне протистояння на двох рівнях: всеукраїнському і локальному. В умовах пандемії відбувався пошук шляхів і напрямів розв'язання проблем. Пропонувалися нестандартні та суперечливі рішення. Простежувалося протистояння і на локальному рівні: між очільниками областей та особливо обласних міст, між місцевою владою і представниками бізнесу. Неодноразово акцентувалася проблема щодо недостатньої комунікації центральної влади з місцевими органами влади. Протистояння між місцевою владою, місцевою елітою, і центральною владою буде наростати з наближенням виборів.

Ключові слова: політична система України, регіональні особливості, центральна влада, місцева влада, регіональна еліта, Covid-19, виклик, пандемія.

АННОТАЦИЯ

В статье акцентируется внимание на том, что глобализационным вызовом 2020 года стала пандемия COVID-19, которая охватила почти всю планету. Мировые мыслители

высказали прогнозы последствий COVID-19 в мире относительно его масштабов, воздействий и вызовов, государственной власти, национальной безопасности, экономической глобализации, стратегий будущего.

Для Украины пандемия COVID-19 была еще одним тестом на способность власти и общества мобилизоваться и оказать действенный ответ на очередной вызов. Официальной властью за период с 11 марта по 20 мая 2020 года было принято 89 нормативно-правовых актов, направленных на предотвращение распространения и ликвидацию пандемии COVID-19. 46% опрошенных граждан Украины в начале апреля 2020 года считали, что власть успешная в противодействии эпидемии коронавируса в Украине, а 43% придерживались противоположного мнения.

В условиях борьбы с коронавирусом наблюдалось политическое противостояние на двух уровнях: всеукраинском и местном. В условиях пандемии шел поиск путей и направлений решения проблемы. Предлагались нестандартные и противоречивые решения. Наблюдалось противостояние и на локальном уровне: между руководителями областей и особенно областных городов, между местными властями и представителями бизнеса. Неоднократно акцентировалась проблема относительно недостаточной коммуникации центральной власти с местными органами власти. Противостояние между местными властями, местной элитой, и центральной властью будет нарастать по мере приближения выборов.

Ключевые слова: политическая система Украины, региональные особенности, центральная власть, местная власть, региональная элита, противостояние, COVID-19, вызов, пандемия.